

13. март 2014.

На трагу предака великог научника побратимска веза Вевчана у Македонији и Идвора у Србији

У селу Вевчани на југозападу Македоније ускоро ће бити откривена биста великог српског научника Михајла Пупина чији су преци одатле стигли у Идвор у Банату.

У чувеном печалбарском селу Вевчани код Струге на југозападу Македоније где се сваке старе нове године одржава традиционални, 14 векова стари карневал изворних маски ускоро се припрема братимљење са Идвором у Банату, родном месту познатог српског научника Михајла Пупина.

У центру села, испред општинске зграде увелико се уређује простор на коме ће у марту бити свечано откривена биста великог српског научника чији су трагови предака везани и за Вевчане. На темељима старе куће фамилије Пупин у Горњој махали из далеке 1880. године, а данас обновљени етно дом, и спомен-соба посвећена великом научнику, чији се деда Арсеније одатле преселио у Србију, у Банат.

Вевчани и Идвор удаљени скоро 1000 километара на „вези држи“ траг предака српског великана науке и технике - Михајла Пупина. Његови корени су уткани у историју Македоније и села Вевчани, одакле су се његови преци у трагању за сугурношћу, „трбухом за крухом“ дошли Идвора где се родио Михајло.

Село Вевчани је смештено у подножју планинског венца Јабланице, а прве куће налазе се на надморској висини од 850 метара. Улице стрме, асфалтиране, са тротоарима. Кућа до куће, збијене још из доба Турака. Грађене од камена и дрвета. У центру мали трг, пијаца, фонтана, амфитеатар у некадашњој порти срушеног православног храма, неколико кафића, ресторана и малих хотела. Одмах изнад центра, на почетку сокака поплочаног каменом у Горњој махали, стоји табла на којој пише: "Добро дошли. Овде је Пупинова кућа."

Градоначелник Вевчана Цветомир Угриновски најављује да ће центар Вевчана ускоро красити биста великог научника - поклон из Србије. Идентична биста Михајла Пупина биће постављена и у Идвору. То је прошле године за време боравка у Вевчанима најавио председник САНУ, угледни научник Никола Хајдин. Постамент је већ постављен, чека се само биста.

Збег баба Пупе

Новинар, публициста и хроничар села Мишо Китановски објашњава повезаност предака Михајла Пупина са Вевчанима, где и данас двадесетак породица носи презиме Пупин(овски).

- Пупиновци преци потичу из региона Корче, који се данас налази у Албанији. Овај регион је пре 300 година био познат као област Москопоља у којој живело влашко и македонско становништво, а Москопољ је био главни град. Овај регион се налази близу данашње границе са Македонијом, на јужној обали Охридског језера, на простору између Подградеца, Корче и Преспе. Најстарији податак о презимену Пупин помиње се у пописном тефтеру Отоманске империје из 1568/69. године везаном за сада непостојеће планинско село Скочена, које је припадало нахији Преспа, санџаку Горица, односно данашњој Корчи. У том документу, као прво име из села Скочена наведено је Пупин Никола (Бобија) - објашњава Китановски.

Москопољ је у 17. веку махом био насељен влашким живљем. У некој кавги, убили су Васи́ла Пупу Козу, чија се удовица Пупа с четири сина (Ђорђе, Никола, Константин и Стојан) и стоком (500 оваца и 100 коза) убрзо иселила у село Вевчане.

- Кад је турска државна власт почела да слаби, а поготово када је Али Паша Јанински са земљом сравнио Москопољ 1690. године, дошло је до велике сеобе народа. У том таласу избеглица нашли су се и преци Михајла Пупина - каже Китановски и објашњава да презиме Пупин потиче од прабабе Пупе.

Према предањима и причама старијих Вевчанаца који су то чули од својих предака, тадашњи мухтар, или поглавар села, празан каменити плац у Вевчанима поклонио је Пупинима да изграде кућу. На основу истраживања професора др Павла Митревског из Охрида, сеоски коџобашија из Вевчана, Тасе Србаковски је Пупинима уступио место за изградњу куће. То место се данас зове Пупинов Камен.

Музејски путоказ

У Пупиној, данас етно кући је својеврсно спомен-обележје Михајлу Пупину. У тој кући изграђеној на темељима старог дома Пупинових, некада су живели Тимко Пупин(овски) и Аргил, који су се одселили у Србију. Данас је прави власник Стефан Ђорђевић, односно Ђорђеви́ски - Пупин, који и живи у Београду. Он је кућу изнајмио под десетогодињу концесију – општини. Одлуком локалне самоуправе, кућа по пројекту подржаном и из европских фондова, по реновирању издата Тонију Костојчиновском. У њој се налази конак с три собе уређене у националном стилу, етно ресторан и спомен-соба у знак сећања на корене Пупина.

Улазна врата конака за путнике намернике и туристе увек су широм отворена. На зидовима Пупинове слике. Ту је и фотографија његове мајке Олимпијаде, која је рођена у Банату, а са десне стране ћерке Варваре. Ту су и панои са географским картама који говоре о путу његових предака, његовом родном селу Идвор, одласку у Америку, па заједничка фотографија са чувеним Албертом Ајнштајном.

- Арсеније, деда Михајла Пупина, из Вевчана је отишао у Идвор, где му се у браку са Станом родио син Константин, отац чувеног научника Михајла Пупина. У Вевчанима је

остао Арсенијев брат Михајло, па је тако наставило да се развија породично стабло Пупина у Вевчанима - каже Тони Костојчиновски и додаје да све његове комшије носе презиме Пупин(овски).

На једној од слика у спомен-соби Пупина виде се волови и биволи како вуку кола натоварена великим црквеним звоном. То је био поклон Михајла Пупина Охриду. Када је 1921. године Пупин други пут посетио Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, у Љубљани је преко свог пријатеља др Нике Жупанчића наручио да се направи велико црквено звоно тешко 2300 килограма. Захваљујући разговору са својим пријатељем, тадашњим епископом охридским Николајем Велимировићем, Пупин је решио да звоно поклони Охриду. О томе постоји и запис у листу "Јужна звезда" од 8. августа 1923. године који је излазио у Битољу. За израду звона Пупин је платио 129.000 тадашњих динара, а на звонику и данас на српском језику пише: "Михајло Пупин, професор Колумбијског универзитета у Америци. Божански звуци разнесите славу палих јунака и потомству причајте о њиховим великим делима. За пале хероје на Кајмакчалану, 1921. године."

Те 1921. године Пупин је поклонио још једно црквено звоно селу Борд код Битоља, а преко својих бројних фондова велики део новца је донирао институцијама и појединцима у Старој Србији, данашњој Македонији. До краја живота Пупин је славио своју крсну славу Велику Госпојину. Остао је његов запис: "Наука је учврстила и ојачала моју веру. Она ме је направила бољим хришћанином." Занимљиво је да сви житељи Вевчана који се презивају Пупин(овски) и данас славе Велику Госпојину, док сви остали у селу славе сеоску славу Преображење Господње. И још један куриозитет. У инат бившим властима, село је пре двадесетак година „сепаратистички“ прогласило државу „Републику Вевчани“, издало је своје личне карте, пасоше и новчанице - личник. На монети од пет личника, издатој 1991. године, налази се лик - Михајла Пупина. Велики светски научник Михајло Пупин никада није посетио село Вевчани. У његово време то је, кажу, било тешко путовање. Његова лоза је угашена јер ћерка Варвара није имала деце. Но, његови даљи рођаци и даље чувају успомену на лик и дело овог великана, на вези предака у Македонији и Србији.

Наклон великом научнику

У конак етно куће Пупин у Вевчанима хол води на малу рецепцију, а одакле дрвене степенице воде на спрат. Одмах до улаза је спомен-соба Михајлу Пупину. Због нижег надвратка, приликом уласка мора да се сагне. И треба се поклонити таквој величини. Међу сачуваним документима у препису, захваљујући помоћи и сарадњи са музејским радницима у Идвору, налази се запис са славе Михајла Пупина.

Слави у дому Пупина у Америци присуствовала је и Јелена Лозанић, шеф Добротворне мисије за Србију у Првом светском рату у САД. Она је записала да је Пупин конзервативан православац: "Био је дубоко побожан. У тој побожности налази нешто примитивно. Он је религиозан. Он верује у исту веру у коју се веровало пре неколико векова у његовој породици. По тој једноставности свог хришћанства и по побожности он

код мене оличава сву ону верску византијску епоху", написала је Јелена Лозанић.
(Д.Ј.)